

навчальних приміщень, забезпечення навчального процесу налагодженими музичним інструментом);

- важливою умовою збереження здоров'я голосового апарату студентів є забезпечення навчальним закладом тісної співпраці педагога-вокаліста та лікаря-ларинголога;
- основними умовами охорони співацького голосу студентів є правильність постановки співацького голосу, злагодженість у роботі всіх голосових органів, дотримання режиму праці та відпочинку студентів, правильність харчування, профілактика захворювань верхніх дихальних шляхів та виникнення професійних захворювань голосового апарату студента.

Література

1. *Заседателєв Ф.* Научные основы постановки голоса.– Изд. 3-е, испр. и доп. – М.: Музгиз, 1975. – 104 с.
2. *Вопросы вокальной педагогики.* Вып.2. – М.: Музыка, 1964. – 244 с.
3. *Егоров А.М.* Гигиена певца. М.: Государственное издательство медицинской литературы, 1955. – 139 с.
4. *Крушельницька С.* Спогади. Матеріали. Переписка. У 2-х ч. Ч.І.: Спогади / Вст. ст., упорядн. та прим. М.Головащенко. – К: Муз. Україна, 1978. – 398 с.
5. *Менабени А.Г.* Методика обучения сольному пению. – М.: Просвещение, 1987. – 93 с.
6. *Стахевич О.* Основи вокальної педагогіки Ч 1: Природно-наукові теорії сольного співу. Курс лекцій. Навчальний посібник для студентів диригентсько-хорових факультетів музичних і педагогічних вузів. – Суми, 2002. – 91 с.
7. *Юцевич Ю.Є.* Теорія і методика розвитку співацького голосу: Навч.-метод. Посібник для викладачів і студентів мистецьких навчальних закладів, учителів шкіл різного типу. – К.: ІЗМН, 1998. – 160 с.

УДК 785.375

Завалко К.В.

НАУКОВО-МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ВИКЛАДАННЯ КУРСУ "МЕТОДИКА НАВЧАННЯ ГРІ НА СКРИПЦІ"

В статтє обосновується содержание и структура методики обучения игре на скрипке как специальной дисциплины на современном этапе модернизации музыкально-педагогического образования.

Ключевые слова: методика обучения игре на скрипке, будущий учитель музыки.

Питання підготовки майбутніх учителів мистецьких дисциплін належать до найбільш актуальних. Так, наукові дослідження доводять, що якість і ефективність професійної діяльності педагога-музиканта залежить, насамперед, від рівня його методичної підготовки, котра передбачає загально-музичний-розвиток у поєднанні з виконавськими та методичними вміннями (Е. Абдуллін, Н. Гуральник, Н. Згурська, Н. Мозгальова, Г. Падалка, О. Щолокова).

Важливими складовими процесу методичної підготовки майбутніх учителів музики є спеціальні знання та вміння, які мають забезпечити їх готовність до навчання учнів гри на музичному інструменті, проте вивчення літературних джерел свідчить, що проблемі методичної підготовки майбутніх учителів музики (скрипалів) приділяється недостатня увага. Саме тому набуває актуальності розробка курсу «Методика навчання гри на скрипці», який повинен враховувати не лише цілісний та системний розгляд усіх компонентів скрипкової методики, а й взаємозв'язок виконавського та загально-педагогічного аспектів фахової підготовки студентів. Даний курс повинен озброїти студентів теоретичними знаннями, необхідними для того, щоб майбутні педагоги були ознайомлені з методами виховання і навчання учнів-скрипалів. Адже практика свідчить, що недостатні знання в галузі методики викладання негативно впливають на виховання молодих музикантів.

Мета статті: виявити і обґрунтувати зміст та структуру методики навчання гри на скрипці як фахової дисципліни на сучасному етапі модернізації музично-педагогічної освіти.

Методична підготовка є важливою складовою загальної системи навчально-виховного процесу вищих педагогічних закладів. На думку С. Гончаренка, виконуючи міжпредметну функцію, вона синтезує основні психолого-педагогічні та спеціальні знання, вміння й навички, що є необхідними для тих видів практичної діяльності, які повинен виконувати вчитель у школі [2]. Саме

посилення міжпредметної функції дозволить оптимізувати даний процес відповідно до сучасних вимог.

Методичну підготовку майбутнього вчителя музики І. Боднарук [1] визначає як навчальний процес, що забезпечує оволодіння студентами методами та прийомами музично-виховної роботи з учнями. Методична підготовка включає в себе комплекс психолого-педагогічних, фахових дисциплін, методику музичного виховання та педагогічну практику. Особливості такої підготовки зумовлюються специфікою уроку музики як уроку мистецтва, а також можливістю протягом усіх років навчання під час індивідуальних музичних занять здійснювати регулярний педагогічний вплив на студентів з метою озброєння їх комплексом знань, умінь і навичок методичного характеру. Разом з тим, підготовка студентів магістерського рівня за кваліфікацією «Викладач профільної школи та викладач музичного інструменту вищого навчального закладу I та II рівнів акредитації» вимагає включення до структури методичної підготовки курсу «Методика навчання гри на скрипці».

Отже вивчення даного курсу є складовою методичної підготовки майбутнього вчителя музики (скрипалю) та повинно забезпечувати оволодіння ним діяльністю, що зумовлена структурою та функціями скрипкової методики як самостійної наукової галузі. Так, методика конкретного навчального предмету має досліджувати зміст навчального предмета та характер навчального процесу, який сприяє засвоєнню учнями необхідного рівня знань, умінь та навичок, розвитку мислення школярів, формуванню світогляду і вихованню якостей громадянина своєї країни. Завданнями методики є дослідження змісту навчання, процесу викладання й процесу учіння [1, с.9].

За визначенням Е. Рапацевича [6] до змісту будь-якої методики повинні входити:

- 1) вивчення історії методики;
- 2) визначення пізнавального та виховного значення та завдань навчального предмета, його місця в системі освіти;
- 3) визначення змісту навчального матеріалу, наукове обґрунтування програми, підручників;
- 4) напрацювання методів і організаційних форм навчання, що відповідають цілям і змісту;
- 5) визначення вимог до підготовки вчителів з даного предмету.

В системі педагогічних наук методика найбільш тісно пов'язана з загальною теорією навчання – дидактикою. Зв'язок методики з наукою, основи якої викладаються у навчальному закладі, проявляється у відборі змісту відповідного навчального предмету. Завдання курсу методики у вузі: розвинути мислення студентів, навчити їх спостерігати, аналізувати, узагальнювати у сучасних, іноді складних та суперечливих тенденціях і поглядах, а головне – навчити поєднувати теорію з практикою [5, с. 43].

Також курс методики повинен органічно поєднуватися з навчальними дисциплінами психолого-педагогічного циклу – загальною педагогікою, педагогічною та музичною психологією, педагогічною практикою, а також професійно-орієнтованими дисциплінами – аналізом музичних творів, поліфонією, гармонією. Результатом такого системного підходу є розкриття закономірностей цілісної системи музичного навчання, оскільки зміст кожної окремої дисципліни виступає не як самостійна галузь, а як органічна частина всього процесу фахової підготовки майбутнього вчителя скрипки.

При розробці змісту курсу методики навчання гри на скрипці необхідно враховувати, що скрипкова методика поєднує два взаємопов'язаних, але дещо відмінних один від одного розділи: методику гри на скрипці та методику навчання гри на скрипці. В першому випадку акцентується сутність виконавського процесу, а в другому – педагогічного. Методика вчить розуміти цілі та завдання скрипкової гри, скрипкової педагогіки, допомагає з'ясувати індивідуальні особливості та здібності учня, його можливості, сильні та слабкі сторони, розкриває особливості психологічних та фізіологічних процесів, що відбуваються при грі на скрипці, під час спілкування педагога і учня, передачі практичного досвіду [3, с.7]. В той же час, розробка змісту курсу передбачає гармонічне поєднання обох розділів.

Важливим аспектом розвитку та вдосконалення методичної науки є її рівневе структурування. Кожна методика розробляє власну теорію навчання, яка формується на основі дослідження теоретико-методологічних проблем організації навчально-виховного процесу. Так, теорія навчання гри на скрипці вивчає закономірності, способи, шляхи досягнення цілей, що поставлені перед скрипалем-виконавцем та педагогом і зумовлені сучасним станом знань та їх ефективністю. Ґрунтуючись на теоретичних засадах, методика визначає вимоги до організації навчально-виховного процесу – нормативні положення, які мають не примусову, а лише рекомендаційну силу [2, с. 5].

Функції методичної дисципліни визначаються передусім специфікою завдань методики як науки. Адже те, що напрацьовано методичною наукою, має знайти практичне застосування в процесі

професійно спрямованого навчання. Традиційно методика як прикладна наука має дати відповіді на такі питання: *Чого навчати? Як навчати? Чому саме так навчати?* Відповідаючи на перше питання, методика розробляє зміст навчання, який знаходить відображення в державному стандарті, що визначає вимоги до рівня знань, уявлень, практичних умінь та навичок дитини у певній сфері її життєдіяльності, освітніх програмах. У відповідності до другого завдання методика на основі вивчення закономірностей засвоєння студентами понять, формування у них умінь і навичок розробляє форми, методи, засоби навчання і розвитку – виробляє оптимальну навчально-виховну систему, яка є основою для створення нових розвивальних технологій. Третє завдання знаходить своє розв'язання в процесі експериментальної перевірки, порівняльного вивчення ефективності методів та дидактичних технологій. Нові освітні цілі вимагають від методики пошуку відповідних шляхів розв'язання поставлених наукових завдань. Сьогодні методика як наука має дати нові відповіді стосовно функціонування усіх компонентів методичної системи, яка включає цілі, зміст, форми, методи та засоби навчання [7].

Отже невід'ємною функцією скрипкової методики як науки є визначення змісту навчання, адекватних йому способів (форм, методів) і засобів з урахуванням теорії навчання гри на музичних інструментах. Розробленість питань теорії і методики навчання гри на скрипці є необхідною науковою основою для створення відповідного курсу та методичних матеріалів: програм, навчальних посібників, методичних рекомендацій, що забезпечують втілення теоретичних положень і визначають зміст та характер методичної діяльності. У процесі викладання методичної дисципліни має реалізуватися теоретична, методична і технологічна функції методики як науки. Такий підхід дозволить подолати неузгодженість між психолого-педагогічною і методичною підготовкою, яка виявляється у надмірній теоретичній універсалізації першої і недостатній науковій обґрунтованості другої.

Необхідно зазначити, що в структурі підготовки майбутнього педагога-музиканта методична підготовка є її підсумковим етапом. На неї покладається завдання інтегрувати набуті під час навчання професійні та педагогічні знання, практичні вміння, забезпечити функціональну готовність до майбутньої діяльності. В той же час, численні наукові дослідження з проблем підготовки педагога (Е. Абдулін, Г. Падалка, О. Рудницька) засвідчують, що поряд із функціональною готовністю необхідно формувати особистісну готовність. Її важливими компонентами є особистісно-педагогічні цінності, любов до дітей і схильність до спілкування з ними, професійно значущі особистісні якості – креативність, емпатія, артистизм, музично-педагогічна інтуїція, музичне мислення, рефлексія, комунікативність тощо.

Ці завдання традиційно покладаються на психолого-педагогічну підготовку, яка передусє методичній і може лише закласти основи формування педагогічної спрямованості, оволодіння навичками професійної взаємодії. Продовжувати і завершувати роботу в даному напрямі покликана саме методична підготовка. Це, в свою чергу, стає можливим за умови педагогічного спрямування методичної підготовки, включення до її цілей завдання формування у майбутніх учителів гуманістичної ціннісної орієнтації і відповідної їй моделі професійно-педагогічної взаємодії.

Таким чином, викладання будь-якої фахової методики (в даному випадку методики навчання гри на скрипці) повинно не замикатися на її внутрішніх предметних аспектах: цільових, змістовних, організаційно-методичних, контрольних-коригуючих, а виконувати функції всебічної особистісної і функціональної підготовки майбутнього вчителя до реалізації особистісно-орієнтованого навчання. Адже, на сучасному етапі конструювання змісту методики як фахової навчальної дисципліни повинно відбуватися з урахуванням структури і змісту майбутньої професійної діяльності педагога-музиканта.

Отже, формування змісту курсу методики необхідно ґрунтувати на структурі діяльності вчителя скрипки. Оскільки кожна фахова методика, враховуючи специфіку предметного змісту, повинна забезпечувати підготовку студентів педагогічних спеціальностей до виконання професійно-педагогічних функцій. Так, методика навчання гри на скрипці має забезпечити підготовку майбутнього вчителя музики до реалізації ним діагностико-прогностичної, плануючої, організаційної, комунікативної, навчально-розвивальної, виховної, методичної, просвітницької функцій та функції самовдосконалення в процесі фахової діяльності.

Особливо важливим вважаємо забезпечення оволодіння студентами функцією самовдосконалення, оскільки одним із головних завдань вузівського курсу методики є закладення теоретичних основ діяльності вчителя-митця, що необхідні йому для подальшого самовдосконалення й самоосвіти. Це вимагає викладання курсу методики навчання гри на скрипці на тому

інтелектуальному й художньо-творчому рівні, який визначається соціальною природою мистецтва, його гуманістичними і перетворюючими функціями у суспільстві.

З'ясування змісту та структури курсу методики навчання гри на скрипці відбувалося на основі узагальнення науково-теоретичного досвіду навчання гри на скрипці та підготовки вчителів до викладання даної дисципліни, що зафіксовано у працях присвячених окремим сторонам скрипкового виконавства – інтонації, звуковидобуванню, аплікатурі, штриховій техніці тощо (праці І. Лесмана, К. Мостраса, В. Григор'єва, І. Ямпольського, М. Лібермана, А. Ширинського, М. Берлянчика, В. Стеценка), а також у роботах, що узагальнюють творчу діяльність видатних педагогів – Л. Ауера, Л. Цейгліна, А. Ямпольського, Ю. Ейдліна, Ю. Янкелевича, Б. Беленького та виконавців-педагогів Д. Ойстраха, Л. Когана, Б. Гутнікова [4].

Завданнями курсу методики навчання гри на скрипці є: розкриття актуальних питань теорії та практики інструментального виконавства; виховання сталого інтересу до музично-педагогічної діяльності; ознайомлення з методичними досягненнями провідних педагогів-скрипалів; набуття досвіду музично-педагогічної діяльності; сприяння підвищення сформованості особистісних якостей педагога-музиканта; підготовка до реалізації особистісно-орієнтованого навчання.

Структура курсу включає три складові:

- теоретичну, яка передбачає засвоєння теоретичних понять;
- практичну, що забезпечує оволодіння методами і засобами інструментального навчання (студенти повинні не лише зрозуміти особливості скрипкової гри та засвоїти форми і методи навчання гри на скрипці, а й відпрацювати оптимальні методичні підходи, що відповідають насамперед сучасним завданням музичної освіти школярів);
- самостійну роботу студентів, яка реалізується у конкретних завданнях у позааудиторних заняттях.

Вивчення курсу передбачає формування у студентів знань щодо: основних тенденцій сучасної музично-педагогічної освіти; особливостей початкового навчання; розвитку творчих навичок учнів; методів навчання гри на скрипці; методики проведення уроку за фахом; організації самостійної роботи учня; організації навчального процесу; планування педагогічної роботи; музичних здібностей та їх розвитку в процесі навчання гри на скрипці; роботи над музичним твором; виховання навичок читання з аркуша; розвитку штрихової техніки; оволодіння вібрацією; роботи над поліфонією; роботи над технікою; основних проблем скрипкової педагогіки.

Серед методичних вмінь та навичок, якими має оволодіти майбутній вчитель музики, слід відзначити такі: підбір навчального матеріалу, з визначенням його дидактичних, розвивальних і виховних можливостей; проведення аналізу уроку; використання передового педагогічного досвіду у власній педагогічній діяльності; організація колективної та індивідуальної діяльності школярів; визначення методів роботи над подоланням труднощів при вивченні певного музичного твору; творче поєднання у музично-виховній роботі різних методичних прийомів залежно від певної педагогічної ситуації.

Таким чином, на сучасному етапі модернізації музично-педагогічної освіти курс «Методика навчання гри на скрипці» є важливою складовою методичної підготовки майбутнього вчителя музики, що повинен забезпечувати не лише оволодіння ним методичними знаннями та навичками, а й особистісно-функціональну готовність студента до реалізації особистісно-орієнтованого навчання гри на скрипці.

Література

1. **Боднарук І.М.** Педагогічні умови оптимізації методичної підготовки майбутніх вчителів музики в процесі педагогічної практики. – автореф. дис. канд. пед. наук 13.00.02.– Київ, 2006 – 20 с.
2. **Гончаренко С.У.** Методика як наука. – Хмельницький: ХГПК, 2000. – 30 с.
3. **Григор'єв В.Ю.** Методика обучения игре на скрипке. – М.: Классика – XXI, 2006. – 256 с.
4. **Гуральник Н., Завалко К.** Развитие скрипковой школы восточной Европы XX столетия: история, теория, методика: Навч.-метод. посібник. – К.: НПУ, 2005. – 144 с.
5. **Луценко І.О.** Методика викладання фахової методичної дисципліни як система підготовки майбутніх вихователів до реалізації особистісно-орієнтованого підходу // Збірник наукових праць Бердянського державного педагогічного університету (Педагогічні науки). – №2. – Бердянськ: БДПУ, 2005. – С. 123-131.
6. **Рапацевич Е.С.** Современный словарь по педагогике – Мн.: Современное слово, 2001. – 928 с.
7. **Саранцев Г.І.** Методическая подготовка будущего учителя в современных условиях // Педагогіка №7, 2006. – С. 61-68.